

IRODALOM

- Dél-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség. 1998. A Balatoni Intézkedési Terv 1068/1996. (VI. 21.) Kormányhatározat végrehajtása A Balaton vízgyűjtőn folytatott mezőgazdasági tevékenység hatásának vizsgálata, mintavízgyűjtők, Tetves-patak kisvízgyűjtő. – Pécs.
- GÁBRIS, GY.–KERTÉSZ, Á.–SÓLYOM, P.–ZÁMBÓ, L. 2000. Ravine and gully erosion in the hilly headwater areas of Hungary. – In: HAIGH, M.J.–KRECEK, J. (eds.): Environmental reconstruction in Headwater Areas. Kluwer Academic Publishers Dordrecht, NL, pp. 137–145.
- KERTÉSZ Á. 1997. A térinformatika és alkalmazásai. – Holnap Kiadó, Bp., 93 p.
- KERTÉSZ Á. 2004. Az árkos erózió felszínalakító szerepe Dél-Afrikában. – Földr. Ért. 53. 3–4. pp. 213–218.
- MAROSI S.–SOMOGYI S. (szerk.) 1990. Magyarország kistájainak katasztere I–II. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Bp. pp. 513–518.
- PINCZÉS Z. 1968. Vonalas erózió a Tokaji-hegy löszén. – Földr. Közl. 16. 2. pp. 159–171.
- POESEN, J.–NACHTERGAELE, J.–VERSTRAETEN, G.–VALENTIN, C. 2003. Gully erosion and environmental change: importance and research needs. – *Catena* 50. pp. 91–133.
- STEFANOVITS, P.–VÁRALLYAY, GY. 1992. State and management of soil erosion in Hungary. – In: Proceedings of the Soil Erosion and Remediation Workshop, US – Central and Eastern European Agro-Environmental Program. April 27 – May 1 1992, Bp. pp. 79–95.
- SZILÁRD J. 1967. Külső-Somogy kialakulása és felszínalakítása. – Földrajzi Tanulmányok 7. Akad. Kiadó, Bp. 150 p.
- Tervező és Tanácsadó AGROBER Rt. 1995. Balaton vízgyűjtő vízminőségvédelmi komplex meliorációs és erdősítési tanulmány. Összefoglaló kivonat. – Földművelésügyi Minisztérium, Bp.
- WISCHMEIER, W.H. 1977. Soil erodibility by rainfall and runoff. – In: BERGSMAN, E. 1996. Terminology for soil erosion and conservation. Grafisch Service Centrum, Wageningen. 25 p.

Keményfi Róbert: A földrajzi szemlélet a néprajztudományban. – Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen, 2004. 351 old.

KEMÉNYFI Róbert legújabb munkája egy egyetemi tankönyv, amelyet azonban nem csak diákoknak érdemes kezükbe venniük. Mint azt az alcím is elárulja (Etnikai és felekezeti terek, kontaktzónák elemzési lehetőségei), a mű túlmutat egy hagyományos tankönyvön, hiszen kiváló segéd-eszköz etnikai-vallási kutatásokhoz is.

A mű egyszerre elméleti és gyakorlati munka, amely a térbeliség vizsgálatán alapul. Vezérmotívuma az etnikai- és vallásföldrajz, ill. a néprajz módszerkészletének összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek értékelése, és az egyes módszerek bemutatása. A könyv egyik célja a földrajzi (térbeli) szemlélet elterjesztése a néprajzban, de ugyanilyen fontos szerepet kap a néprajzi szemlélet átvezetése a földrajzba.

A munka négy nagyobb, egymáshoz viszonylag lazán kötődő részre tagolódik. Ezek közül – mintegy bekeretezve az alkotást – az első és az utolsó inkább elméleti síkon mozog, míg a két középső egység elemző jellegű, a módszertant a gyakorlatban bemutató rész, amelyhez a konkrét háttérrel a köztes-európai görög katolikus lakosság vizsgálata adja.

A bevezető részben a későbbiek megértéséhez szükséges „fogalmi hálót” definiálja a szerző, majd pedig a térkategóriákat – ezen belül részletesebben a speciális térkategóriákat (szakrális táj, etnikai táj) – ismerteti. Ez az elméleti összefoglalás néprajzi és földrajzi szempontból egyaránt fontos, bár a tér kihangsúlyozott szerepe miatt talán jobban kötődik az utóbbihoz.

A második rész a már említett (etnikai és felekezeti) terek makroszintű megközelítését taglalja. Erre kiváló indikátornak bizonyul a közép-európai görög katolikusság mint egy kelet-nyugat közti átmeneti régió átmeneti vallása. A görög katolikus népesség példáján vizsgálja a szerző etnikum és vallás kötődését, a vallások szerepét az etnikai azonosságtudat kialakításában. Ehhez kicsit lazábban kötődik a második rész folytatása, ahol az etnikai és felekezeti hovatartozás mérhetőségéről, ill. felvételezési lehetőségeiről esik szó. Ezen belül a szerző részletesen elemzi a kisebbség és a nemzeti kisebbség fogalmát és mérhetőségét a két alaptípus: az állammemzet és a kultúrnemzet szemszögéből, valamint speciális csoportok (cigányság, zsidóság) felmérési lehetőségeit mutatja be. A második rész utolsó egysége a népcsoportok/vallások ábrázolási lehetőségeit tárja elénk. E részről megismerhetjük az etnikai és felekezeti térképezés rövid történetét, ill. a térképek ideológiai és politikai terheltségét, amelyet a szerző kiváló ábrákkal érzékeltet. Közülük kiemelném a TELEKI Pál által készített, közismert „Carte Rouge”-t, valamint ennek ellenpontjaként a „Carte Gris”-t, ahol a magyarság domináns vörös színét a szerző szürkére cserélte, és így teljesen más hatású térképpé változtatta az eredetit.

A könyv harmadik egysége a tér és identitás kapcsolatának mezo- és mikroszintű elemzési lehetőségeit foglalja össze. E rész első két alfejezete a lokális térmodellekre és azok alkotásának módjaira összpontosít (pl. aktivitásterek, szakrális és etnikai terek, mentális terek), elsősorban a néprajz szemszögéből vizsgálódva. A harmadik – ábrával gazdagon illusztrált – alfejezetben (Statistikai-geográfiai módszer) előtérbe kerülnek a megfogható, mérhető adatokra épülő elemzési módszerek. Ezek legfontosabb terméke a települési szintű etnikai/felekezeti térkép, amelyből több ízelítőt is kapunk, fekete-fehér és színes kivitelezésben egyaránt. A szerző érdekes és hasznos kutatási lehetőségeket tár az olvasó elé (pl. a katonai felmérések felhasználása a cigányság térbeli helyzetének meghatározására). A fejezet a mezo- és mikrotér vizsgálatának egy konkrét példájával zárul – az elemzés ismét a közép-európai görög katolikus lakosságot állítja a középpontba.

A mű utolsó része bár az Összegző helyzetkép címet viseli, tulajdonképpen nem más, mint egy tudománytörténeti áttekintés, a két diszciplína kapcsolatának ismertetése. A szerző felvázolja a földrajz és a néprajz témánkhoz kapcsolódó részdiszciplínáinak történetét, leírja a két tudomány közötti főbb különbségeket és egyezéseket.

Az olvasást helyenként megnehezítő egy-egy kisebb hiba mellett (pl. a mű első felében igen távol vannak az ábrák a rájuk hivatkozó szövegtől, ill. zavaróan sok egymásnak alá- és fölérendelt szintre tagolódik némely fejezet) túlsúlyban vannak az élvezetes részek. Külön ki kell emelni a gazdag irodalomjegyzéket és ábraanyagot, amelyek jelentős értékei a könyvnek. KEMÉNYFI Róbert könyve az etnikai és felekezeti térkutatások fontos segédeszköze, rendkívül hasznos munka.

TÁTRAI PATRIK